

A HÁZASSÁGELŐTTI ORVOSI VIZSGÁLAT

ÍR TA:

DR. BÍRÓ BÉLA

egyetemi magántanár

B U D A P E S T 1942

Fajunkhoz kötött, »vér«-ünktől feltételezett felfogásunk, nézetünk szerint a társadalom, az állani alapja a család és pedig az, amely az atyai hatalmon (*patria potestas*) épül fel (*patriarchátus*). Az ezzel ellentétes matriarchátus, amellyel egyes földközítengeri kultúrákban (pl. a krétaiban) találkozunk, alkalmatlan a szigorú értelemben vett család kialakítására, mert együttjár a többférjúséggel és így a gyermek bizonytalan eredetével. A fajiság megnyilvánulása az, hogy bizonyos fajnál a patriarchátus vagy a matriarchátus fejlődött ki. Abban viszont, hog a patriarchátus keretében egy- vagy többnejúség fejlődött-e ki, külső körülmények is szereppel bírhattak. Így egyes szerzők azt állítják, hogy a primitív vadásznépek *monogámok*, mert a nehéz életet folytató férfi csak egyetlen asszonyt és annak gyermekait tudja élelemmel és védelemmel ellátni; de nem zárátható ki annak a lehetősége sem, hogy a monogamhajlam is fajhoz kötött, illetőleg az egynejúség által kitermelt fajok azok, amelyek a vadászélet követelményeinek megfelelnek. Viszont a többnejúság (*polygynia*) jómódú pásztor- vagy földművelő népeknél fordul elő, ahol a férj többet el tud tartani vagy pedig a több feleség több munkaerőt képvisel.

Westermarck mutatott rá arra, hogy az ősember monogam volt, mint ahogy monogamok az emberszabású (*anthropoid*) majmok is. A monogámia magával hozza a családi élet tisztságának szentségét is. A liberális idők megrömlött gondolkozásának jellegzetessége volt az ember monogam hajlamának tagadása. Az ősi hindu szentkönyvek, a védák (Jacobi szerint Kr. e. 4500—2500-ból) monogamiát írnak elő, az iráni mythosok ködében elvesző *Zoroaszter* Zend-Avesztájában a félrelépett nőt inkább tartja megölendőnek, mint a farkast, az oroszlánt vagy a kígyót. Pallas Athene és Artemis megbecsült jellemzője volt az érintetlenség. Az angolszászok a keresztenység felvétele előtti időben a családjára szégyent hozó leányt arra kényszerítették, hogy felakassza magát; holttestét elégették, a csábítót pedig a máglya fölé függesztették. Kinai rendelet előírja, hogy szülőháza közelében diadalkapu állítandó fel az olyan nő tiszteletére, aki ártatlansága megóvása céljából életét veszi. Az egyiptomi fellah megtévedt leányát vagy nőtestvérét nyakába kötött kövel a Nílusba fullasztja vagy feldarabolt testrészeit veti oda.

A házasságkötést *Manu* mindenki részére *vallásos feladatnak* tartja, mert az ősindus (= árja) felfogás szerint elhanyagolása veszélyezteti az ősöknek az utódok részéről kijáró tiszteletet. Teljességgel ez a kinai felfogás is; ez a kínaiak nagy szaporaságának magyarázata. Az iráni legnagyobb szerencsétlensége a

gyermektelenség volt; a túlvilágba léptekor az angyal első kérdése az, hagyott-e a földön maga után helyetteset, aki a családja részére kijelölt vallási cultust elvégzi. Az óslatin 12 táblás törvény szerint »tilos a nőtlenség«.

A fajegészség szempontjából a házasság célja gyermek világra hozása. Ugyan a fajbiológia is elismeri, hogy társadalomalkotó és államfelépítő képességgel rendelkezhet az olyan házasság is, amely szaporodással nem jár együtt. A házasság szociális értékének felismerése készti a faj egészségtant arra, hogy öröklődő bántalmuk miatt szaporodásra alkalmatlanná tett (sterilizált) egyének egymás közötti házasságkötése ellen kifogást ne emeljen.

Egy bizonyos házasságkötés célszerűségének vizsgálatánál három személyt kell mérlegelés tárgyává tenni: 1. a házasodni kívánót, 2. a kiszemelt házastársat, 3. a születendő gyermeket. A házasságnak olyannak kell lennie, hogy megkötésével a felsoroltak egyikét se érje károsodás, sőt részesüljenek azokban az előnyökben, melyekkel a házasság mint szociális intézmény együtt jár.

A kollektív gondolkozás előretörésével, a fajbiológiai ismeretek terjedésével kapcsolatban kézenfekvőnek tűnik fel az a törekvés, amely a házasságkötésnél a fajegészségtan által felismert megállapítások gyakorlati alkalmazását kívánja.

Az ebben a kérdésben alább elmondandók a kívánlalmak maximumát képezik. Jelenleg még sok szempontból csak akadémikus jelentőséggel bírnak, egy ideális állapotot fejeznek ki, de feltétlenül szükséges ezen, a jelenben még el nem érhető cél rögzítése és ilyformán kitűzése, hogy irányvonalul szolgáljon a további teendők szempontjából. A társadalmi, gazdasági, egészségügyi »politikus«-nak, a gyakorlat emberének feladata megállapítani, hogy adott viszonyok között mi vihető keresztül és valósítható meg.

Kétségtelenül azonban a legfontosabb az »eugeniai közszellem« kialakítása, hogy a fajegészségtani tételek — amint Galton mondta — vallási dogma erejével hassák át a köz gondolkozását. Nem lehet ugyanis addig kellő sikерrel kecsegtető jogszabályt hozni, amíg a jogszabály mint közkívánalom nem jelentkezik; csak akkor van kilátás arra, hogy a törvényhozó által óhajtott mértékben meg is tartják. Ebben az »eugeniai közszellem«-ben kellene már felnőniök az embereknek, hogy tanításai, »a szerelem és házasság aristokratikus (ariston — legjobb) felfogása« (H. Burkhardt), — amint arra v. Páll Gábor nagyon helyesen rámutatott — már a nemiélet megkezdése előtt érvényesüljenek. Hiábavalók azok a törekvések, csak újabb bonyodalmak előidézői azok az intézkedések, amelyek csupán a szándékolt házasságkötés előtt kezdenek működésbe lépni.

Fajegészségi szempontból a házasságkötéssel kapcsolatban a következő kérdések vetődnek fel: 1. A házasulandók faji szempontból egyeznek-e? 2. Fennáll-e a házasulandók között a családalapításhoz megkívánt lelki vonzódás és harmónia? 3. Megvan-e a családalapítás anyagi bázisa? 4. Egészséges-e a házasulandó? 5. Fogyatékossága nem zárja-e ki gyermek születését? 6. Bajával nem veszélyezteti-e házastársát? 7. Betegsége keresőképességét nem csökkenti-e és nem rövidíti-e meg az életét? 8. Tartani kell-e attól, hogy beteg vagy torz utódok születnek?

1. A nemzet fajokból áll; bizonyos egyes fajok jellegzői a nemzetnek; a nemzet szempontjából ezen fajok tisztánfenntartása a kívánatos. *A faj szempontjából még fontosabb a fajtisztaság*, mert a faj jellemzője az egyöntetűség. Tisztafajúak házasodásánál egyrészről ezért — a faj tisztaságának megőrzése céljából — szükséges az, hogy a házasulandók egy fajhoz tartozzanak, de szükséges az utódok szempontjából is, mert az utód az elődök eltérő fajisága

esetén az egyes különböző fajokból eredő, a bölcs Alkotó által nem egymás mellé rendelt bélyegek hordozója lesz. A nálunk divatos keveredés mellett nem akadunk fenn azon, ha északi arcú és koponyájú fej alacsony termeten nyugszik, de mosolyra derülünk, ha örökléstani könyvben látjuk a drótszörű foxi és a vizsla keveredéséből származó foxifejű hosszulábú korcsot. De az eredetileg nem egymáshoz tartozó faj bélyegeknek az utódokban ilyen mozaikszerűen egymás mellé helyezése nemcsupán szemre groteszk jelenségeket hoz létre, hanem igazi dys-harmoniák fejlődhetnek, amikor az egyes bélyegek nemcsupán nem találnak egymáshoz, de az egyénen belül egymással hárban állani látszanak. Minél több vonásban tér el egymástól két faj, annál nagyobb a valószínűsége dysharmoniák keletkezésének. *Gáspár János* meggyőzően bizonyítja (Epol 1941., 1. sz.), mekkora kár származott az Árpád-házra és a magyarságra abból, hogy Géza fejedelem óta magyar vér a királyi családba többé nem jutott; a külföldi uralkodóházakkal kötött házasságok ugyanis részben terméketlenek voltak, részben a gyermekek korán elhaltak (Szent István — Bajor Gizella) vagy dysharmonikus korcsok születtek (IV. v. Kun László); a német-magyar vegyesházasságokban a gyermekek átlagszáma — az akkori időben — csak 3 volt.

Tudjuk nagyon jól, hogy *vannak keveredések, amelyeket előnyöseknek neveznek*. Német szerzők maguk mutatnak rá arra, hogy a dinamikus északi elemeknek a kitartó alpesivel vagy a művészhaljamú dináriál keveredése a német kultúra gazdagításához nagyban hozzájárult. Ennek dacára is az északi faj tisztaságának kiművelését (»Aufnordung«) tartják a kitűzendő célnak, mert jelenleg úgyis annyira kevert a nénetség, hogy az alpesi és dinári sajátságok kivetkőzésével belátható időn belül számolni nem lehet, úgy, hogy nem kell tartani a német népre előnyös alpesi és dinári vonások elvészésével. Természetesen az a kívánatos, hogy a keverék hasonló faji összetételű keverékkel lépjön házasságra: keverék vérével ne rontsa meg a tisztafajt! *Méhely* vér-csoporthizsgálatot kíván, mert az anya és magzat vércsoportjának elütő voltában látja az eklampsia okát (Népegészségügy 1929., 1—2. sz.).

Az ősi latin törvény tiltotta az északi patrícius és a mediterran plebejus házasságát (Kr. e. 445-ben a lex Canuleia de connubio hatálytalanította); az Egyiptom felett uralkodó görög *Ptolemaiosok* nem engedélyezték a görögök és az ország lakosságának keveredését. Az őshinduknál a legmegvetettebb egyén volt az északi fajú árja (== nemes) és a bennszülött keveredésének sarja. Északamerikában már a XVII. században felállították a »colour line«-t, fehér embernek bármiféle (egyes államokban még $\frac{1}{8}$ részben is) színessel való házassága érvénytelen és büntetendő. *XIV. Lajos* a »Code Noir«-ban (1685.) úgy az anyaországban, mint a gyarmatokon érvénytelennek jelentette ki fehérek és színesek házasságát. A délafríkai »Immorality Act« (1927.) tiltja a fehérek és bennszülöttek, bevándorolt ázsiaiak vagy korcsok nemi érintkezését. Ugyanígy jártak el az olaszok Abesszínia elfoglalását követően (1937.). A német »nürnbergi törvény« (1934.) és a hazai 1941: XV. t.-c. nem-zsidónak zsidóval keveredését tiltja.

2. Miután faj egészségi szempontból a házasságnak tartós viszonynak kell lennie, hogy minél intenzívebben szolgálja a szaporodás célját, a lelki vonzódás és *harmonia* nélkülözhetetlen kellék.

Darwin hivatkozott a párválasztás szelektív (kiválasztó) hatására, amely abban áll, hogy az élőlény párjául a hozzá hasonlót választja (»élettárs-szabály«).

Ez így van a romlatlan természetben, de az emberi társadalomban a maga teljességében nem érvényesül; ahogy az ember gondoskodása, a domesticatio, olyan állatfajok életbenmaradását biztosítja, amelyek a szabad természet őlén kipusztulnának, mert képtelenek helyüket az életküzdelemben megállani, mint pl. az ölebek, épügy kulturális viszonyok között a párválasztásos szelekció nem érvényesül a maga teljességében, bár *Lenz* rámutatott arra, hogy lapunk 4. számában említett nagy lélekszámú értéktelen családok (*Juke, Kallikak*) csak úgy jöhettek létre, hogy generációkon át minden hasonszörűek, egyívásúak keveredtek egymással; az, hogy *Kallikak* Mártonnak gyenge-elméjű szerelmétől egyetlen leánya született, ez egyetlen csökkentétekű ősanya egymagában nem lett volna elegendő a »rossz« *Kallikak* kitermeléséhez. Németországi népes csavargócsaládok származási adatainak áttanulmányozása ugyanerre az eredményre vezetett. *Müller* kimutatta, hogy a vizsgált német előmunkások csupán $\frac{1}{5}$ -ének apósa kerül ki az előmunkásnál alacsonyabb rétegből, $\frac{4}{5}$ -e viszont — minden marxista »egyenlőségi« tanítás ellenére — az azonos vagy emelkedettebb rétegből.

3. Faj egészségi szempontból fontos a *családalapítás anyagi megalapozottsága*. Megfelelő anyagi bázis nélkül csak a csökkentétekű szánja rá magát a családalapításra. Az ilyen meg nem alapozott szaporodásnak szociális terheit azonban az értékesebb rétegeknek kell viselniök, akik emiatt egyáltalán nem, vagy csak későbben gondolhatnak házasságkötésre. A megfelelő anyagi fundamentum a magasabbértekűknél pedig azért fontos, mert a magasabb értékű mérlegeli azt a helyzetet, amelybe a világrahozandó gyermek kerül, akinek részére saját magáénál magasabb szociális helyzetet kíván elérni és azért a gyermekszámot az anyagi lehetőségek szerint »racionalizálja«.

A középkori céhszabályzatok nem engedélyezték a legények házasságát: bizonyára azért, mert anyagilag biztosítva nem látták (a mester viszont nem maradhatott hosszabb ideig agglegény). Az 1712. évi württembergi, az 1825. évi osztrák törvény mint kelléket a biztos vagyoni egzisztenciát írja elő. Bajországban 1866-ig a házassági engedély megadásának feltétele volt az, hogy a házasulni kívánó az elmúlt 3 évben nyilvános szegénysegélyben ne részesült legyen.

4. A házasulni kívánó *testi alkalmasságát* sok primitív népnél bizonyítani tartozik. Az indián harcosnak meghatározott számú skalpot kellett felmutatnia, egyes afrikai törzseknél rinocerosz megölését kívánják meg. A »vadnápek« ú. n. initiatios ünnepségei, amikor férfivá és nővé avatják a fiatalokat, az ezekkel egybekötött igen szigorú vizsgák, részben ugyanazt a célt szolgálják. A skandináv nyelvben az esküvő neve »bryllup« = Brautlauf; a kérőnek a nőt felsőbbségének (patria potestas) igazolása céljából versenyfutásban le kell győznie.

A túlkorai házasság törvényes tilalmazása (1894: XXXI. t.-c. 7. §.) részben a 3. alatt említett okból történik, részben egyéb eugeniai okai vannak. Az elkenyeztetett házi és a szabadtermészet veszélyeivel megküzdeni tudó vadállat sexuális életének tanulmányozása azt bizonyítja, hogy a nemi tevékenység megkezdésének kitolása a létfenntartáshoz szükséges egyéb képességek megszerzését elősegíti (*Blandinger V.*). Továbbá statisztikai adatok szerint csökkent a túlkorán házasságot kötöttek élettartama.

5. Fajegészségi szempontból a népesség három kategóriába sorolható: a) az értékesek szaporodása a faj szempontjából mindenépen szorgalmazandó, elő-

segítendő; b) a középszerűeknél csak az a kívánatos, hogy állományukat fenn-tartsák; c) a csökkentétekűek a szaporodásból lehetőleg kiiktatandók.

Az esetleges nemzési, fogamzási és terhességviselési képtelenség eszerint ítélezendő meg. A köz szempontjából igen nagy veszteség, ha biológiaiag értékes embernek házastársa ilyennemű fogyatékossága miatt nem lehet gyermeke. Már *Aristoteles* törvénnyel kívánja szabályozni a házasulandók korát, nehogy nemzőképes férfi erre képtelen nővel kerüljön össze vagy fordítva. Viszont eugeniai szempontból tekintve egyenesen kívánatos, hogy csökkentétekűnek ne szülessék gyermeke. Ezen bajban szenvédő csökkentétekűek párosodása ellen kifogást emelni nem lehet, bár megfelelőbbnek tűnik fel, ha minden két fél azonos fogyatékosságban szenved, mert pl. minden kettőt sterilizálták.

Egyetlen törvénykönyv sem írja elő a házasság előtti orvosi vizsgálatnak az előbb említett szempontokra kiterjesztését. Míg bizonyos feltételek mellett a jelzett fogyatékosságok miatt a házasság megtámadható (1894: XXXI. t.-c. 54. §.), egymagukban nem akadályai a házasság megkötésének.

6. Kézenfekvő, hogy már ethikai tekintetből sem engedélyezhető az olyan házasság, amelynél *betegségávitel folytán a másik fél komoly megbetegedésének lehetősége áll fenn*. Ez a veszély sok esetben a születendő gyermeket is fenyegeti. Ebbe a csoportba soroljuk a gümőkört, a nemibetegségeket (vérbaj, kankó, »IV. betegség«), Norvégiában a leprát.

Fajbiológiai fel fogás szerint, amennyiben a fertőzőképesség lehetősége nem zárátható ki, megalkuvásnak helye nincs. A házasság nem az egyén magánügye, nem lehet a házasságkötés engedélyezését annak feltételezésére alapítani, hogy pl. gümőkör esetén a házasággal esetlegesen együttjáró jobb ellátás, gondozás a fennálló folyamatot nyugalmi helyzetbe hozza; amíg ez bekövetkezik nem zárátható ki a másik házastárs és a gyermek megfertőzésének veszélye.

Miután egyéni meggyőződésem szerint a luesre jellegzetes erősen pozitív vérsvároreactio a vérbaj aktivitásának és így fertőzőképességének kifejezője és nemcsupán a régebben történt fertőzés bizonyítéka, az ilyen vérsvároreactiót felmutató egyénnél a házasságkötést megengedhetőnek nem tartom.

7. Amennyiben valamely betegség állapítható meg a házasságra lépni szándékozónál, komoly mérlegelés tárgyává kell tenni azt a kérdést, vájjon a betegség természete folytán (pl. szív-, vese-, cukorbaj, érrendszeri megbetegedés esetén) nem kell-e korai elhalálozással számolni, ami a gyermekek felnevelését károsan befolyásolja. A fajbiológia az átörökös alapján áll ugyan, de a környezeti behatásoknak: a nevelésnek, a példaadásnak, a családi körnek nagy fontosságát nem szűnik meg hangoztatni. A jó öröklési adottság mellett az értékes egyén kialakulásához erre is szükség van. Ez a szempont ugyan még egyetlen állam törvénykönyvében sem szerepel.

A gyermekek felnevelhetésének kérdése miatt tartja az ógörög *Platon* szükségesnek a házasulandó felső korhatárának megállapítását, amit a férfiakra nézve az 55-ik életévben szab meg; az ókori Rómában a 60. év volt a felső korhatár.

8. A házasságkötési tilalmaknak fajegészségi szempontból egyenesen sarokkőve az egészséges utódok világra hozásának gondolata. *Beteg utód jöhét a világra*, ha a beteg szülő bajával megfertőzi a magzatot, vagy bedig a betegség vagy a torzság oka az elődöktől örökölt adottságokban rejlik. Ha azt akarjuk, hogy a népesség színvonala ne romoljék meg, igen nagyfontosságú a csökkentétekűeknek a szaporodásból kirekesztése, ami azonban — éppen mert csökkent-

értékűekről van szó — tilalmakkal, tanácsadással nem vihető keresztül; a továbbszaporodásuk miatt a közre nézve veszedelmes egyéneket sterilizálással lehet kikapcsolni az utód világrahozásának lehetőségből. A sterilizációs törvények legjellegzetesebbje az 1934. évi német törvény.

A *gümőkórral* kapcsolatban nem mulasztatom el megemlíteni v. *Versehrter* véleményét, aki egypetjű ikerken végzett vizsgálatai alapján a gümőkör továbbvitelében az öröklésnek jelentős szerepet tulajdonít. A *vérbajról* pedig nem csupán a francia iskola állítja azt, hogy több egymást követő generációt képes megbetegíteni, hanem a német nemibaj ellenes küzdelem vezetője, *Spiehoff* is felhívta a figyelmet az ilyen esetek lehetőségére és a tanulmányozás szükségességére. Ezért, ha el is fogadom azt, hogy a világrahozott vérbaj késői alakja a másik házasfélre már nem fertőző; a születendő gyermeket illetőleg igen súlyos aggályokat táplálók. *Arcangeli* szerint a világrahozott vérbaj el-fajulások formájában »korlátlan számú« nemzedéken át érezeti hatását.

Mindezek a törekvések nem újkoriak. Már a hindu szentkönyvek tilalmazták a házasodást a »tökéletlen« családokkal, ahol nincs fiúgyermek, amelynek tagjai erős szörzetűek (bennszülött beütés), ahol eskór, gümőkör, gyomorbaj (rák?), elephantiasis fordul elő; Mózes eltiltotta az epilepsiással, bélpokossal, tüdőbajossal, iszákossal való házasságot.

Ami végül magát az *orvosi vizsgálatot* illeti, annak mindenki nemre kiterjedő kifogástalan vizsgálatnak kell lennie, illetőleg a vizsgálatnak és mérlegelésnek tekintetbe kell vennie a vizsgált felmenő és oldalági közeli rokonságát is. Az ezirányú megítélet igen nagy fokban megkönyítené, ha mindenki pontosan vezetett *egészségügyi törzslapja* lenne. Nem lehet tehát arról szó, hogy a női félnek csupán a ruha által nem takart részei vétetnek megtekintés alá (Törökország); kötelezővé akarjuk tenni a terhesvédelmet: a mondjuk egy év múlva esédekes terhességi vizsgálatot is ilymódon akarjuk talán megoldani?

Ismételten kívánom hangsúlyozni, hogy a kifejtettek az ideálisan elképzelt maximumot képezik; a gyakorlati »politikus« feladata megállapítani, hogy ebből az adott viszonyok mellett mi valósítható meg. De az, hogy a faj érdekében a megkezdett úton további lépést kell tenni« kétségtelen.